

Kémiai kötések

Az elemeket 3 csoportba osztjuk:

Félfémek
vagy
átmeneti fémek

nemfémek

fémek

AZ ELEMÉK PERIÓDUSOS RENDSZERE

PERIÓDUS CSOPORT	s-elemek		AZ ELEMÉK PERIÓDUSOS RENDSZERE																		
	I	II																			
K	1	2	1,01 H 1 Hidrogén																		
L	2	3	6,94 Li 3 Litium	9,01 Be 4 Beryllium																	

relatív atomtömeg	26,98
vegyjel	Al ³ ₈ ²
rendszám	13

Alumínium

az elektronok eloszlása az energiaszinteken

	d-elemek																	
	III	IV	V	VI	VII	VIII	VIII	VIII	I	II								
M	21 Sc 21 Scandium	22 Ti 22 Titanium	23 V 23 Vanádium	24 Cr 24 Krom	25 Mn 25 Mangán	26 Fe 26 Vas	27 Co 27 Kobalt	28 Ni 28 Nikkel	29 Cu 29 Réz	30 Zn 30 Cink	31 Ga 31 Gallium	32 Ge 32 Germánium	33 As 33 Arzén	34 Se 34 Szelén	35 Br 35 Brom	36 Kr 36 Kripton		
N	19 K 19 Kálium	20 Ca 20 Kalcium	21 Sc 21 Scandium	22 Ti 22 Titanium	23 V 23 Vanádium	24 Cr 24 Krom	25 Mn 25 Mangán	26 Fe 26 Vas	27 Co 27 Kobalt	28 Ni 28 Nikkel	29 Cu 29 Réz	30 Zn 30 Cink	31 Ga 31 Gallium	32 Ge 32 Germánium	33 As 33 Arzén	34 Se 34 Szelén	35 Br 35 Brom	36 Kr 36 Kripton
O	37 Rb 37 Rubídium	38 Sr 38 Stroncium	39 Y 39 Ittrium	40 Zr 40 Cirkónium	41 Nb 41 Niobium	42 Mo 42 Molibdén	43 Tc 43 Technécium	44 Ru 44 Ruténium	45 Rh 45 Ródium	46 Pd 46 Palládium	47 Ag 47 Ezüst	48 Cd 48 Kadmium	49 In 49 Indium	50 Sn 50 Ón	51 Sb 51 Antimon	52 Te 52 Tellúr	53 I 53 Jód	54 Xe 54 Xenon
P	55 Cs 55 Cézium	56 Ba 56 Bárium	57-71 f	72 Hf 72 Háfium	73 Ta 73 Tantál	74 W 74 Volfrám	75 Re 75 Rénium	76 Os 76 Ozmium	77 Ir 77 Iridium	78 Pt 78 Platina	79 Au 79 Arany	80 Hg 80 Higany	81 Tl 81 Tallium	82 Pb 82 Ólom	83 Bi 83 Bizmut	84 Po 84 Polónium	85 At 85 Asztácium	86 Rn 86 Radon
Q	87 Fr 87 Francium	88 Ra 88 Rádium	89-103 f	104 Rf 104 Raterfordium	105 Ha 105 Hanium	106 Unh 106 Unnilhexium	107 Uns 107 Unnilseptium	108 Uno 108 Unniloctium	109 Uue 109 Unnilennium	*Az elemek ideiglenes elnevezése – 104 Rf–Ratherfordium – 104 Ku–Kurtschatovium – 105 Ha–Hanium – 105 Ns–Nielsbohrium								

	f-elemek														
LANTANOIDÁK	138,91 La 57 Lantán	140,12 Ce 58 Cérium	140,91 Pr 59 Praezodimium	144,24 Nd 60 Neodimium	145 Pm 61 Promethium	150,4 Sm 62 Szamárium	151,96 Eu 63 Europium	157,25 Gd 64 Gadolínium	158,93 Tb 65 Terbium	162,50 Dy 66 Diszprózium	164,93 Ho 67 Holmium	167,26 Er 68 Erbium	168,93 Tm 69 Tulium	173,04 Yb 70 Itterbium	174,97 Lu 71 Lutécium
AKTINOIDÁK	227,03 Ac 89 Aktínium	232,04 Th 90 Tórium	231,04 Pa 91 Protaktínium	238,03 U 92 Urán	237,05 Np 93 Neptúnium	244 Pu 94 Plutónium	243 Am 95 Americium	247 Cm 96 Kürium	247 Bk 97 Berkélium	251 Cf 98 Kalifornium	254 Es 99 Einsteinium	257 Fm 100 Fermium	258 Md 101 Mendelévium	259 No 102 Nobélium	260 Lr 103 Laurencium

Fémek

Szürke színűek, kivétel a színesfémek: arany, réz.

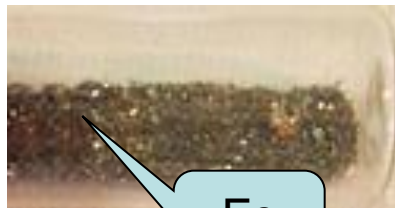
Szilárd halmazállapotúak, kivétel a higany.

Vezetik az áramot és a hőt, megmunkálhatóak.

Elemi állapotban csak a nemesfémek találhatóak meg: arany, ezüst, platina, stb. A többi vegyületeiben.

Hg

Fe

Nemfémek

Színük változatos.

Gáz: hidrogén, nitrogén, oxigén, fluór, klór és a nemesgázok.

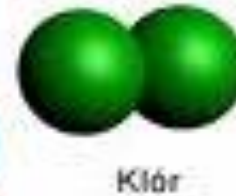
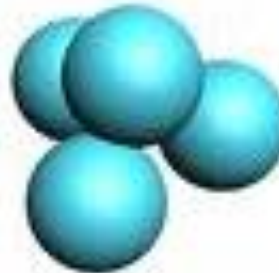
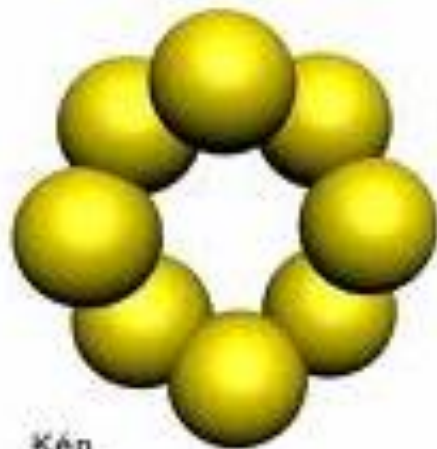
Folyékony: Bróm

Szilárd: szén, foszfor, kén, jód

Nem megmunkálhatóak és nem vezetők.

Elemi állapotban: oxigén, kén, nitrogén és a nemesgázok találhatóak, többi vegyületeiben.

Elemmolekulák (nemfémes elemek)

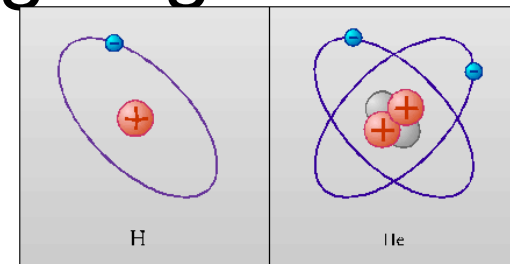
I.		IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
H1						He2
		C4	N5	O6	F7	Ne8
			P5	S6	Cl7	Ar8
					Br7	Kr8
					I7	Xe8
						Rn8

A nemfémek atomjainak a fémekkel
ellentétben „sok” vegyérték elektronjuk van.

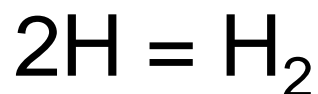
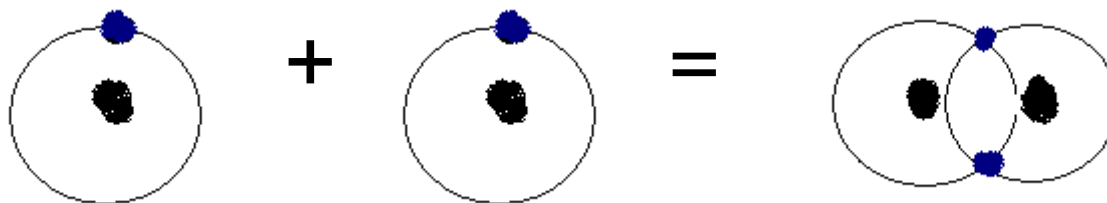
Mindegyik elem arra törekszik, hogy stabil
nemesgáz szerkezetet alakítson ki.

Milyen részecskékből áll a hidrogén gáz?

A hidrogén a hélium
elektronszerkezetére „vagyik”.

Ezért két hidrogénatom közösbe adja az
elektronját, így hidrogén molekula jön
létre.

2 hidrogén atom = 1 hidrogén molekula

Kovalens kötés: közös elektronpárral kialakított kémia kötés.

Molekula: Kémiai részecske, kovalens kötéssel összekapcsolódott atomokból áll.

Képlet: a molekulákat jelöljük vele.

Szerkezeti képlet: a vegyérték elektronok és a kov. köt. is látszik: H-H

Összegképlet: A molekulát alkotó elem(ek) vegyjeléből és az atomok számát jelölő indexszámból áll: H₂

Az atomok tömege összeadódik: 1 mol H₂ 2g

Két atomos molekulákból áll még az:

Oxigén

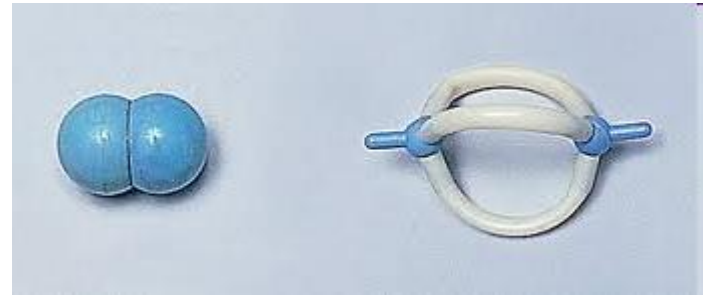
Nitrogén

Klór

Fluor

Bróm

Jód

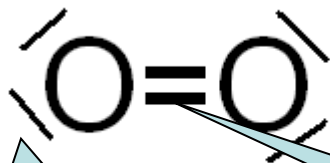

Az oxigén szerkezete:

az oxigén atomnak 6 vegyérték elektronja van. (8-t szeretne)

Nemkötő
elektronpárok

Kétszeres kovalens
kötés

A molekulában 2 atom
kapcsolódik össze

2 elektronpárral.

Összegképlete: O₂ 32g

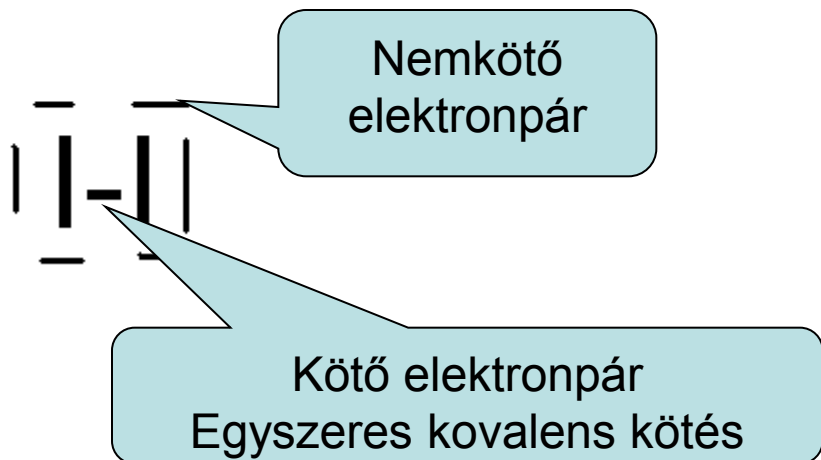
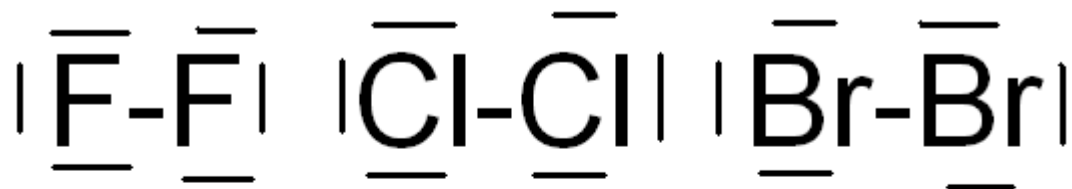
Erős kémiai kötés, megszüntetéséhez energiát kell befektetni. (szerencsére)

Halogén elemek

Valamennyi kétatomos molekulából áll.

F_2 Cl_2 Br_2 I_2 Mekkora a tömegük?

A molekulákban kovalens kötés van.

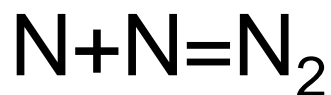

A nitrogén kétatomos molekulákból áll.

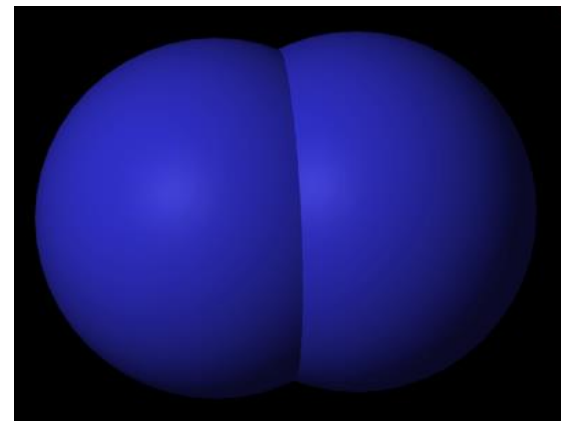
Nemkötő
elektronpár

3-szoros
kovalens
kötés

Mekkora a tömege?

A háromszoros kovalens kötés nagyon erős,
ezért lép nehezen
reakcióba más elemekkel.

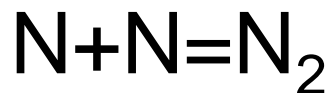

A nitrogén kétatomos molekulákból áll.

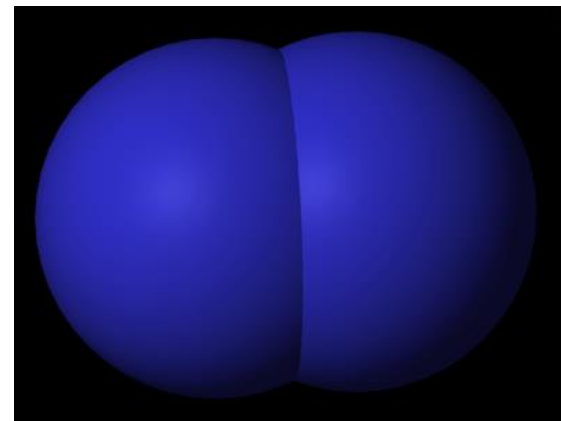
Nemkötő
elektronpár

3-szoros
kovalens
kötés

Mekkora a tömege?

A háromszoros kovalens kötés nagyon erős,
ezért lép nehezen
reakcióba más elemekkel.

Vegyület molekulák

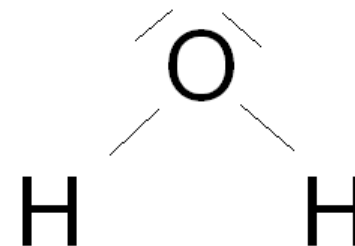
A szén, a kén, a hidrogén nemfémes elem.

Reakciójuk oxigénnel új anyagot, vegyületet hoz létre, melyek molekulákból állnak.

Szerkezeti képlete:

105 °-os szög van a 2 H között.

Miért így alakul ki a molekula?

Hány vegyérték elektronja van az oxigénnek?

6 vegyértékelektronja van az oxigénnek.

Hány vegyérték elektronja van a hidrogénnek?

1 vegyértékelektronja van a hidrogénnek.

Milyen kötéssel kapcsolódnak össze?

Kovalens kötéssel kapcsolódnak össze.

Mire törekszenek az atomok kovalens kötés kialakításánál?

Nemesgáz szerkezetet, 2 ill. 8 elektront „akarnak”. Az oxigén nemkötő elektronpárjai taszítják a kötő elektronpárokat, ezért a 105 °-os szög.

Összegezzük a víz keletkezését:

hidrogén + oxigén = víz

Írjuk le kémiai jelekkel:

A kémiai reakciókat kémiai egyenletekkel írjuk le.

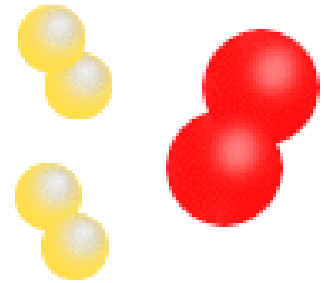

2 mol   1 mol   2 mol (nem adódnak össze

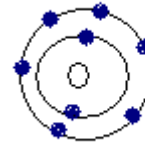
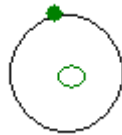
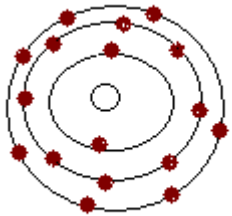
$$2 \times 2 \text{ g} + 32 \text{ g} = 2 \times 18 \text{ g}$$

kiindulási anyagok   keletkezett anyagok

Jobb és bal oldalon az atomok száma egyenlő

Elektronvonzó képesség

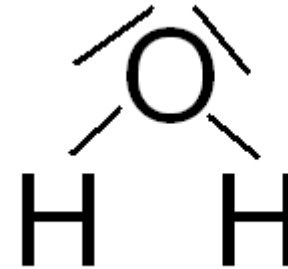
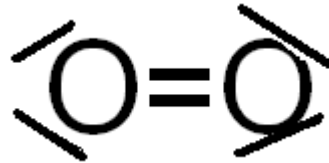
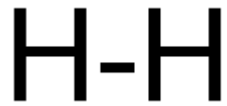
Elektronvonzó képesség: az atommag,
mennyire vonzza a vegyértékelektronokat.

Az elektronvonzó képesség mérhető.

Elektronegativitás: az elektronvonzó
képesség számértéke 0-4-ig. Jele:EN

Van-e különbség az elemekben (pl.oxigén, hidrogén molekulában) és a vegyületekben (pl. víz molekulában) lévő kovalens kötés között?

EN egyenlő
Különbség=0
APOLÁRIS

különböző
különbség:3,5-2,1=1,4
POLÁRIS

KOVALENS KÖTÉS

Apoláris= töltés nélküli

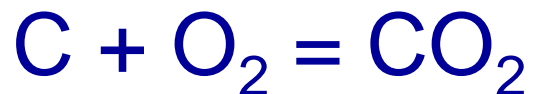
Poláris= kéttöltésű;

A különböző atomok, különböző mértékben vonzzák a közös elektrópárt a kovalens kötésben.

Szén-dioxid keletkezése:

A szén, vagy széntartalmú anyagok égése során.

/fűtés, főzés, közlekedési eszközök, hőerőművek,/

Kilégzés során.

Gyümölcsök erjedése során. Pl. : must erjedése.

Mi az összegképlete?

Milyen kötés van a molekulában?

poláris kovalens kötés

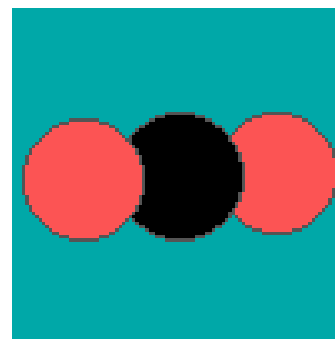
Milyen a molekula szerkezete?

szimmetrikus, kifelé

nincs töltéseltolódás

Milyen a kristályszerkezete?

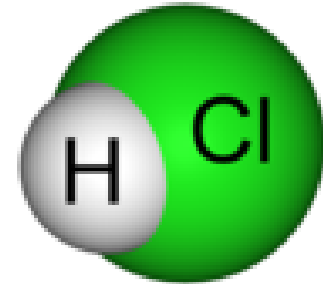
Molekula rács

Hidrogén-klorid

Fiz. tul: Színtelen, szúrós szagú,
Levegőnél nehezebb gáz.

Szerkezete: $\overset{\delta+}{\text{H}} \leftarrow \overset{\delta-}{\text{Cl}} |$

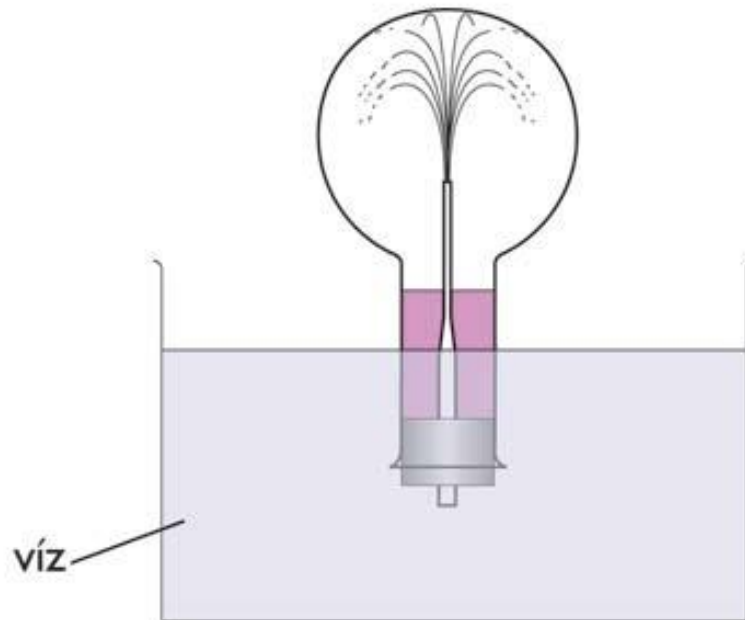

Egyszeres poláris kovalens kötésű dipólus molekula.

Összegképlete: HCl

Kém. tul.: vízben kitűnően oldódik. /1l víz
450l gázt old fel/

Vizes oldata a sósav. Jele: HCl /ez a
hatóanyag/

Ammónia, NH_3

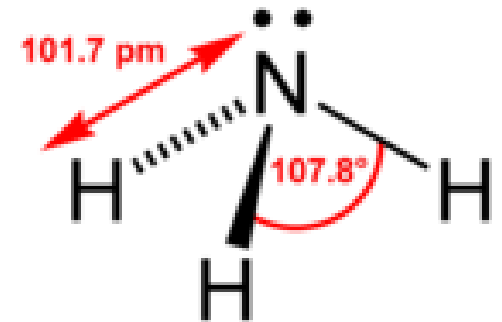
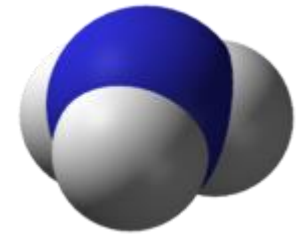
Nitrogén és hidrogén vegyülete.

Poláris kovalens kötéssel
kapcsolódik a H és N.

A molekula dipólus.

A N jobban vonzza
közös elektronokat, mint a H.

Mekkora a tömege?

Ionok, ionvegyületek

Konyhasó

Nátriumatom

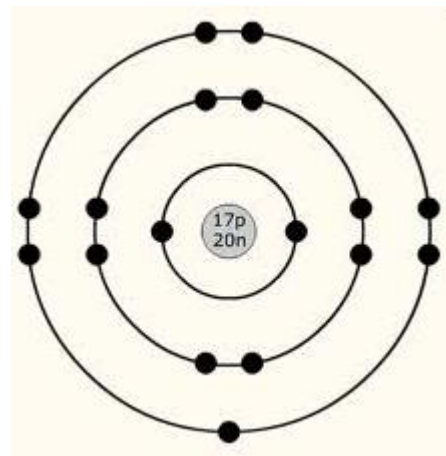
11proton

11elektron

1 vegyérték elektron;

Létre jöhet-e poláris kovalens kötés?

klóratom

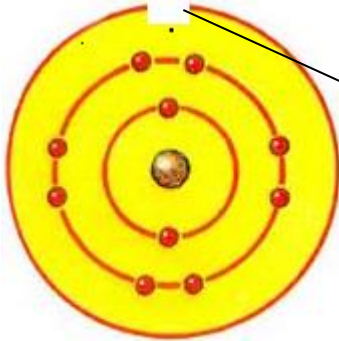
17proton

17elektron

7 vegyérték elektron

A Cl elektronvonzó képessége nagy, a Na-é kicsi. A Cl elveszi a Na elektronját. Mindegyik nemesgáz szerkezetű lesz.

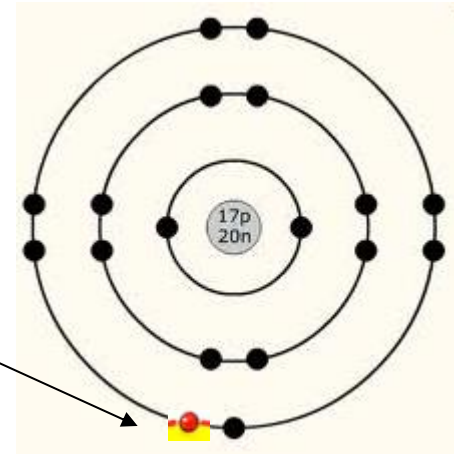

11 proton

10 elektron

+ töltésű Nátrium ion

Jelük: Na⁺

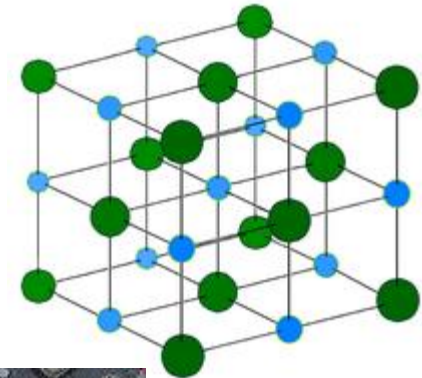
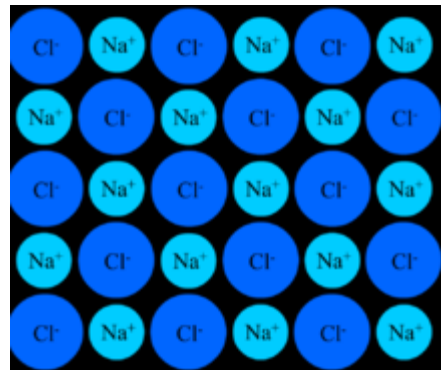
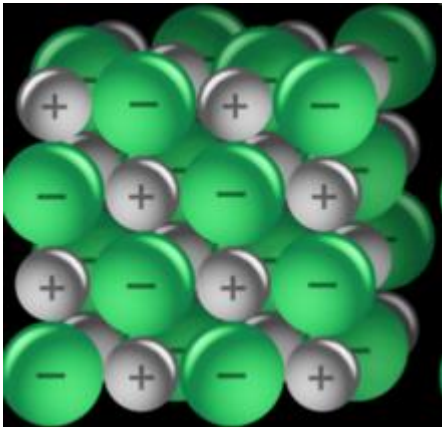
17 proton

18 elektron

- töltésű klorid ion

Cl⁻

Nem keletkezik molekula. A Na^+ és Cl^- milliói ionkristályt hoznak létre. A pozitív és negatív ionok vonzzák egymást.

A töltések száma megegyezik, ezért a vegyület semleges.

Az ionok aránya 1:1 ezt fejezi ki az NaCl képlet.

$1 \text{ mol NaCl} = 1 \text{ mol Na}^+ + 1 \text{ mol Cl}^-$

Mennyi a tömege?

Ionvegyületek keletkeznek fémes és nemfémes elemek reakciójából.

A képlet és ionarány a leadott és felvett elektronok számától függ, a vegyület mindig semleges lesz.

Vizsgáljuk meg milyen és hány töltésű ion lesz: Mg, Ca, Li, K, Al,

O, S, F, Br, J, ?

Képezzünk ionvegyületeket!

Írjuk fel az ionarányt is!